

Mai amerikai elbeszélők

Vannak könyvek, melyek jellegüknél fogva, — függetlenül a bennük kifejezésre jutó irodalmi, vagy egyéb más természetű értékektől — már eleve népszerűsége tarthatnak számot

Ebbe a kategóriába sorolhatjuk az Európa Kiadó Dekameron sorozatának legutóbbi kötetét, amely a mai amerikai irodalom novellaterméséből ad átfogó keresztmetszetet. Vajon miért érdemli meg az említett előlegezett bizalmat az Ottlik Géza által válogatott szép kiállítású gyűjtemény? Nem nehéz a válasz, ha tekintetbe vesszük azt a tényt, hogy Magyarországon utoljára talán a harmincas években megjelenő Nyugat dekameronja volt hasonló, összefoglaló jellegű mű a mai amerikai irodalomról. Minthogy azóta három évtized telt el, érthetően nagy hiányszágokat pótol ez a könyv még akkor is, ha a benne szereplő egyes írók műveivel a Nagyvilág, vagy egyéb folyóiratok hasábjain már találkoztunk, vagy esetleg, mint Arthur Miller és Tennessee Villiams esetében már más műfajból ismerjük őket. Viszont az is közismert, hogy a novella ma, az amerikai irodalom egyik élenjáró műfaja. Kis túlzással talán azt is mondhatjuk, hogy kicsiben az egész „tengerentúli” literatúra tükrözője. E két ok determinálja, hogy nem titkolt örömmel vettük kézbe a kötetet, hogy megismerkedjünk az amerikai elbeszélés legkiválóbb reprezentánsaival.

31 elbeszélés illetve kisregény alkotja a könyv tartalmát, főleg az utóbbi két évtized terméséből összeválogatva. Mind az idősebb, mind a fiatalabb írónemzedék képviselve van, mivel írá-

saik megszületésének időpontja is igen változó, azt mondhatjuk hogy itt közölt novellákon keresztül egy egész korszak tárul fel előttünk. Egy olyan korszak, amelyet a mai amerikai irodalomban joggal emlegetnek „kiegyezés kora” címszó alatt.” Számos író, — amint azt Ungvári Tamás a könyv utószavában megjegyzi. különbékét kötött a világ adott állapotával” E megbékülés az okozója, hogy az irodalmi hős nem lázadó, sorsával szembeszegülő, hanem igen gyakran a célját veszített, hányódó ember. Ilyen hősökkel találkozunk Irwin Shaw és Wallace Stegner novelláiban.

A fentebb említett „kiegyezés” mást is von maga után. Nevezetesen azt, hogy az írók elfordulnak a közélet problémáitól. A novellákban ritka és ahol van ott is elmosott a társadalomrajz. Helyette a lélektani elemzés kerül előtérbe, mely az író önmagába fordulását vonja maga után. Megjelennek a szerelem, a magánélet problémái. De nem az egymásratalálás boldog pillanatait festik ezek az írások, hanem sokkal inkább szerelemmel kacérkodó, avagy már csalódott hősök lelkiállapotát. Ennek illusztrálására leginkább Carson McCullers és Eudora Welty elbeszélései a leghivatottabbak.

Többen vetik fel a fiatalok céltalan életének problematikáját. John Updike novellájának fiatal hőse az éjszakai tívornya alkalmával így vall barátairól; „Úgy vettem észre, hogy a jelenlévők boldogtalanságuktól akarnak szabadulni ivással.” Boldogtalanság a jellemző az összegyűlt társaságra és ezt az érzést nem oldhatja fel az egyéni si-

ker olykor esetleg édes szájíze sem.

Gyakorta bukkannak fel a novellák között olyanok, melyeknek fő tematikája a kisgyermek, a serdülő, bonyolult pszichológiai alkata összetevőinek vizsgálatából ered. A gyermekvilág problémáinak a feltárásával próbálják megközelíteni az egyes írók a lényeges mondanivalót. E témakörből a legsikerültebb írások William Faulkner „Két katona” és „Arthur Miller” Nem kellesz már nekem” című novellái. Különösen az utóbbi gyakorol erős hatást az olvasóra.

A kötet írói között helyet kapott Truman Capote és J. D. Salinger is, akik az újfajta életérzés képviselői. Az itt közölt kisregényeik azt bizonyítják, hogy méltán emlegetik őket a legtehetségesebbek között. Salinger kisregénye a jelentősebb, amely azt bizonygatja, hogy az emberi kapcsolatoknak óriási segítő erejük van. Ebben a műben ismét felbukkan a háború, amely más szerzőknél is meghatározó motívum. Hemingway novellájának az alapötletét is ez adja. Ismeretes, hogy Hemingway elbeszéléseinek az elmúlt években több gyűjteménye is napvilágot látott hazánkban, így az ő írásművészetét nem akarjuk ennek az egy novellának az alapján jellemezni, hiszen a magyar közönség már megfelelő képet rajzolhatott magának a kiváló amerikai íróról.

Az elmondottakból úgy véljük kiérződik, hogy nagyon nehéz, sőt mondhatni lehetetlen az írók, valamint a művek egységes szempontok szerinti csoportosítása. Az írások megannyi írói egyéniség művészetét tükrözik. Nincs nekik tisztán kitapintható irodalmi áramlatok, viszont nem egy írónál a dekadencia jegyei figyelhetők meg. Gyakran uralkodó tényező az elvagyodás, a nosztalgia. Mindezek alól kivételnek tűnik Albert Maltz „Boldogság”

és Albert Halper „A sztrájktrőr” című elbeszélése. Maltzról közismert, hogy kommunista álasfoglalású és egyike a leghaladóbb amerikai íróknak. Ez megnyilvánul témaválasztásában is. Gyakoriak a korrupcióról, a háborúellenességéről, különböző sztrájkokról szóló munkái. Ezuttal a munkanélküliek égető problémája foglalkoztatja. A novella főhőse. többgyermekes családapa, aki azzal, hogy végre munkát talált, a világ legboldogabb emberének érzi magát. De mily nagy ára van ennek a „boldogságnak”! Állása állandó életveszélyt jelent, hiszen robbanó anyagot kell fuvaroznia. Ő azonban vállalja ha legalább három hónapig megússza ép bőrrel, akkor már felöltöztetheti a családot. Ez a művészeti igényességgel megírt elbeszélés az egész kötet legsikerültebb írásainak egyike. Hasonló eszmei tartalommal bír Halper említett novellája, aki a sztrájktrőr lelkiismeretfurdalását elemzi. Hosszú tépelődés után rájön arra, hogy helye a többiek oldalán van, hiszen azoknak legalább oly mértékben szükségük van a pénzre, mint neki. E felismerés elvezeti odáig, hogy határozottan visszautasítja a sztrájktrőrés vádját: — „Valami önbecsülésre minden embernek szüksége van, nem igaz? Minek nézel engem? Sztrájktrőrnek? — mondja a novella végén feleségének.

Maltz és Halper novellái jelentik a csúcsot az összegyűjtött novellák között. Ez a megállapítás persze nem jelenti a többi művészi színvonalának lebecsülését, hiszen ha esetleg tartalmilag nem a mi érzésvilágunk kifejeződést látjuk is bennük, formaművészetük megérdemli, hogy helyet kapjanak a kötetbe. Azt persze, — Ottlik Géza dícsérendő válogatása ellenére — sem mondhatjuk, hogy teljes képet kaptunk volna a mai amerikai elbeszélésről, hiszen különösen az amerikai

irodalom vonatkozásában, az említett tényezők miatt ez szinte lehetetlen. Ízelítőnek viszont a javából való e gyűjtemény, amely minden vonatkozásban meg szolgálta azt a bizalmat,

amellyel a kíváncsi olvasó a kezébe vette. Az olvasás élményéhez nagy mértékben hozzájárult, hogy a művek szakavatott fordítók tolmácsolásában kaptak helyet a kötetben.

Csongrády Béla

Mustó János: ÉPITKEZÉS